

Asia: VN/5468/2020

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Kaupan tulevaisuusselonteon sisältö kehittämisselontekoon

1. Mitä sisältöjä ja niihin liittyviä konkreettisia kehittämisselontekoa/nostoja kaupan tulevaisuusselonteon tulisi mielestänne sisältää? Esitetyt sisällöt sekä kehittämisselontekot ja nostot pyydetään perustelemaan.

Ehdotuksenne ja näkökulmanne voivat pohjautua myös työ- ja elinkeinoministeriön esivalmistelussa tunnistettuihin sisältöehdotuksiin (liite 1). Myös tässä kohdin pyydetään sisältöihin kehittämisselontekoa ja nostoja perusteluineen.

- Kaupan markkinan ja keskeisimpien muutostrendien ja kehityskulkujen kuvaaminen; vähittäiskauppa ja tukkukauppa sekä niiden keskeisten piirteiden kuvaaminen (mm. luvut ja keskeiset toimijat eri toimialoilla)
- Väestön muutos ja muuttoliike, kotitalouksien eri rakenteet ja niiden vaikutukset ostovoimien ja kulutuskysynnän kehittymiseen (tai taantumiseen)
- Kaupan monikanavaistuminen eli rakennemuutos kivijalkakaupasta muihin muotoihin, kuten esim. verkkokauppaan, markkinapaikkoihin ja palvelualueisiin
- Suurten tietomassojen (big data) rooli kaupan toimintojen hallinnassa; erityisesti asiakas- ja tuotetietojen hallinta sekä niihin liittyvät säännökset
- Kotimaisen kaupan verohaitat verrattuna esim. kv. verkkokaupan kilpailijoihin, esimerkiksi kiinteistöverot tai veroerot (esim. sähkövero) teollisuuteen nähden
- Arvonlisäveron rooli, laajuus ja muut kulutusverot kotimaisen kulutuksen kannalta, kuinka varmistaa suomalaisille kuluttajille mahdollisuus ostaa Suomesta
- Kulutusasetteet ja kuluttamisen sisältö sekä sen muuttuminen. Esim. sukupolvien erot kuluttamisessa ja suhtautumisessa kuluttamiseen.
- Kuluttajien keskinäinen vertaiskauppa ja jakamistalous
- Vastuullisen liiketoiminnan haasteet ja mahdollisuudet kaupalle

- Tietosuojakysymykset ja tietojen väärinkäytön ehkäisemisen mahdollisuudet ja keinot
- Suomalaisen kaupan vertailu esim. EU:n keskeisten maiden välillä
- Kaupan ja teollisuuden väliseen yhteistyöhön liittyvät haasteet ja ongelmakohdat sekä niihin liittyvät ratkaisuvaihtoehdot.

Kaupan toimialan muutoksesta

2. Mitkä ovat mielestänne keskeisimmät konkreettiset toimet, joilla valtiovalta voi vastata kaupan toimialan rakennemuutokseen Suomessa?

- Kaupan alan osaamisen vahvistaminen ja monipuolistaminen antamalla lisää resursseja mm. yliopistotasoiseen koulutukseen
- Kaupan toimintaan liittyvän tutkimustyön erityisrahoituksen luominen
- Kaupan huippuyksikön (tutkimus- ja tutkijankoulutusympäristön) perustaminen suomalaiseen yliopistoon
- Investointi- ja toimintatuki harvaan asutuilla seuduilla toimiville kaupoille
- Kansainvälisen kaupankäynnin osaamisen ja verkkokauppaosaamisen kasvattaminen täsmäkoulutuksilla
- Huolehtimalla suomalaisten kuluttajien ostovoimasta ja kulutuskysynnästä.

3. Mitkä ovat mielestänne kolme keskeisintä sisältöä/teemaa kaupan toimialan rakennemuutoksessa?

- Kotimaisen kaupan kilpailukyky- ja etutekijöiden tunnistaminen kansainvälisen kaupan kanssa kilpailtaessa, julkisen vallan toimet etujen ja haittojen luomisessa tai poistamisessa
- Kivijalkakaupan ja verkkokaupan muuntuminen sekä niiden keskinäinen integraatio sekä kilpailuedellytykset voimakkaasti digitalisoituvassa toimintaympäristössä
- Asiakas-, kysyntä- ja myyntitiedot sekä tiedolla johtamisen hallinta koko kaupan arvoketjun osalta

4. Millaisia vaikutuksia mielestänne koronaviruspandemia taikka sen kaltaiset yllättävät toimialaa merkittävästi ravistelevat muutostilanteet tuovat kaupan toimialalle?

- Kulutuskysyntä tietyillä kaupan toimialoilla saattaa pienentyä voimakkaasti (esim. autokauppa)
- Asiakkaiden muuttuneet ja arkipäiväistyneet sähköisen asioinnin muodot, kuten esimerkiksi verkkokaupan huomattava kasvaminen, erityisesti ruokakaupassa
- Kuluttajalogistiikan (kotiintoimitusten) merkityksen kasvu
- Asiakaskunta polarisoituu: hyvin toimeentulevat ja lomautuksilta tai irtisanomisilta säästyneet ihmiset kuluttavat kuten ennekin, kurimukseen joutuneet säästävät kaikesta raivoisesti

- Myymälävarkaudet ja muut häiriöt saattavat yleistyä myymälöissä
- Pienet, ketjuihin kuulumattomat kaupat lopettavat toimintansa, erityisesti vanhojen yrittäjien kaupoissa, joilla ei ole jatkajaa, kannattavuuskriisin ja maksukyvyttömyyden myötä
- Helpot rahoituskeinot saattavat kasvattaa markkinaosuuksia ja velkaannuttaa lisää jo valmiiksi ylivelkaantuneita asiakkaita
- Elämyspalveluihin ja erikoiskauppoihin nojaavat kauppakeskukset ajautuvat helposti vaikeuksiin. Kauppakeskuksia voi ajautua lopettamiskierteeseen kauppojen sulkiessa ovensa lopullisesti.
- Alennusmyynnit lisääntyvät (erikoiskaupassa), kauppojen on pakko saada kassavirtaa
- Kauppojen tuotetarjonta saattaa kaventua voimakkaasti, mikäli tuotteiden hankinta tavarantoimittajilta vaikeutuu. Kansainvälistä tuotetarjontaa saatetaan korvata kotimaisella tuotannolla.
- Tavarantoimittajia saattaa ajautua konkurssiin mikäli kaupat eivät pysty maksamaan hankintojaan (myös ulkomaiset toimittajat)

5. Miten valtiovalta voi mielestänne tukea kaupan toimialan rakenteiden kestävyyttä ennakoivasti yllättävissä muutostilanteissa (esimerkiksi koronaviruspandemian kaltaiset tilanteet)?

- Arvolisäverojen nopean palautuksen ja muuttaminen lainoiksi – valmiiden prosessien luominen kaiken varalle
- Yrittäjä- ja kaupan työntekijöiden eläkemaksujen väliaikainen jäädytys
- Huolehtimalla suomalaisten kuluttajien ostovoimasta ja kulutuskysynnästä.

6. Miten digitalisaatio tulee näkemyksenne mukaan muuttamaan asiakassuhdetta, markkinointia ja arvoketjuja? Onko painopiste siirtymässä tavaroista palveluihin?

- Asiakassuhteista saattaa olla tulossa entistä yksilöllisempiä ja persoonallisia, sikäli mikäli ihmiset luottavat toimijaan ja uskaltavat antaa toimijan käyttöön omia tai hankinnoistaan kerättyjä tietoja
- Markkinointi digitalisoituu edelleen ja asiakas- ja ostotietoja tullaan käyttämään laajasti koko arvoketjussa tai tätä laajemmista palvelualueista ja ekosysteemeissä tuottajilta kuluttajille asti
- Perinteisten kaupan arvoketjujen rinnalle syntyy palvelualueita ja markkinapaikkoja, joiden keskeisenä ”raaka-aineena” ja ohjauvälineenä ovat asiakas- ja vähittäiskaupan kuittirivitiedot. Tiedosta voidaan jalostaa uutta tietoa, jota voidaan myydä palvelualueen kumppaneille. Samalla kaupan arvoketjun toimijat kohtaavat myös uusia haasteita erityisesti kuluttajien tietosuojaan, kyberturvallisuuteen sekä digietikkaan liittyen.
- Ostaminen ei ole enää paikka- tai aikasidonnaista. Kuluttajat voivat halutessaan ohittaa perinteisen kaupan ja ostaa tarvitsemansa tuotteet suoraan teollisuudelta tai muilta toimijoilta juuri silloin kuin itse haluavat.

- Tavaroiden rooli säilyy, mutta niiden käyttöön ja ylläpitoon liittyvät erilaiset palvelut (kuten esim. asennus-, huolto- ja korjaus) kasvavat
- Asiakkaista muodostuu markkinoinnin kohteista entistä enemmän kumppaneita, joiden arvo kasvaa mm. suosittelijoina

Tulevaisuusselön valmistelu

7. Mitä tulee mielestänne huomioida kaupan tulevaisuusselonteon valmistelussa?

- On syytä tarkkaan pohtia, mitä kaikkea tulee sisällyttää kaupan tulevaisuusselontekoon. Kaupan toimiala on vaikeasti rajattavissa oleva kokonaisuus. Kaupan ala voidaan jakaa yhtäältä vähittäiskauppaan ja toisaalta tukkukauppaan sekä tavara-alojensa osalta edelleen päivittäistavarakauppaan, erikoiskauppaan (sis. vaate-, rauta-, kirja-, sisustuskauppa jne.) ja tekniseen kauppaan. Näillä kaupan eri aloilla on omat toimintalogiikkansa ja aloihin vaikuttaa toimintaympäristön muutokset eri tavoin. Tärkeää on myös ymmärtää, että kaupan ala on tavarakaupan ohella yhä enemmän palveluliiketoimintaa ja kaupan alaan kiinnittyy suuri määrä erilaisia toimijoita arvoketjun eri vaiheista (esim. logistiikka- ja hankintayhtiöitä sekä asiantuntijaorganisaatioita). Sisältääkö kaupan selonteko kaiken yllä kuvatun vai tulisiko selonteossa keskittyä selkeästi joihinkin kaupan aloihin tai osa-alueisiin?

Muuta huomioitavaa

8. Muut mahdolliset kommenttinne.

-

Lindblom Arto
Aalto yliopisto